

Oponentský posudek na disertační práci

„Pregnant in Lima: female body, social stratification and urban space“ Martiny Příbylakové

Ema Hrešanová (ISS FSV UK)

Disertační práce Martiny Příbylakové zkoumá stěžejní témata ženského reprodukčního zdraví na základě dlouhodobého terénního výzkumu v peruánské Limě. Početí, potrat, těhotenství a porod studuje napříč socio-ekonomickým spektrem peruánské Limy. Práce se pokouší o holistické interpretace vybraných praktik, které autorka uchopuje prostřednictvím konceptu „reprodukčního habitu“. Jako taková přichází se zajímavými postřehy a zjištěními. Nicméně ta nejsou příliš systematicky představena.

Práce je v řadě ohledů problematická. Vyzdvihnu několik nejspornějších a prolínajících se bodů.

- 1) Na rovině jednotlivých vět, odstavců i celkové struktury je text nedostatečně konzistentní.
Práce působí jako zcela první snaha o zpracování rozsáhlého etnografického materiálu do podoby souvislého textu. Jednotlivé kapitoly jsou spíše volně svázané k sobě. Ne vždy je zcela jasné, proč jsou strukturovány tak, jak jsou, a proč jsou v dané posloupnosti (například posloupnost kapitoly o mateřské a porodní péči předchází kapitole o těhotenství – proč?). Druhá kapitola vyvolává očekávání, že dimenze genderového režimu bude zastřešujícím, propojujícím konceptuálním rámcem.
- 2) Práce nicméně nemá žádnou zastřešující teorii. To možná souvisí s tím, že autorčiny výzkumné otázky nejsou dostatečně teoreticky rámovány. Intersekcionalní teorie, zmíněná ve formulaci cíle práce (str. 14), není vůbec představena a už vůbec použita pro interpretaci dílčích zjištění. Z textu není jasné, kam práce směřuje, k jaké oblasti studia chce vlastně autorka primárně přispět. (Jde o kritickou medicínskou antropologii, jak naznačuje poslední odstavec práce, nebo antropologii genderu, jak naopak naznačuje první kapitola, popř. antropologické uchopení problematiky násilí či něco jiného?) V některých částech práce jsem si kladla otázku, zda vůbec aspiruje o zakotvení v antropologické vědě. Někdy autorka sklouzává k psychologizujícím vysvětlením bez výraznějších snah o antropologické vysvětlení fenoménu, např. ve vztahu k machismu str. 84 anebo traumatu a lidskému utrpení (str. 91) a jejich mezigeneračního přenosu.
Přitom prezentovaný etnografický materiál, zjištění i dílčí představené závěry přímo vybízejí k práci s hned několika silnými teoretickými rámci: ať již jde o konceptualizaci traumatu, sexuálního násilí a násilí jako součásti každodennosti (add Veena Das), přes dekoloniální teorii až třeba po koncept stratifikované reprodukce. Ten je sice v práci zmíněn, ale autorka jej neužívá k vlastní analýze. Podobně problematické vidím představení a aplikaci konceptu reprodukčního habitu. Jeho diskuze a zejména pak hlubší a konzistentnější promyšlení v kontextu prezentovaných zjištění v práci prostě chybí. Autorka jej používá spíše mechanicky.
- 3) V některých částech práce zahrnuje provedená analýza jen hrubou kategorizaci výpovědí, podloženou sledem vybraných citací z rozhovorů, kterou nedoprovází hlubší teoretická interpretace.
- 4) Formální stránka vykazuje řadu slabin.

Text je nevytříbený, repetitivní a ve výsledku zbytečně dlouhý. Je v něm řada redundantních vsuvek. Snaha vyjádření zpřesňovat dodatečnými přívlastky spíše zastírá myšlenku, kterou chce autorka sdělit. Autorka volí řadu neologismů, ne vždy srozumitelných. Úroveň jazyka je místy velmi slabá. Text je v některých bodech nesrozumitelný a vyžaduje podstatnou editaci a korekturu. (Svou úlohu zde mohlo hrát i to, že autorka musela pracovat se třemi různými jazyky.)

Problematická je i grafická úprava. Kvalita většiny vložených obrázků, grafů a tabulek, zařazených přímo do textu a nikoliv do sekce příloh, je velice chabá, některé z nich jsou nečitelné, rozmazané, ne vždy korespondují s okolním textem. Vytíštěná a elektronická verze se liší.

Jazyk práce se zdá odrážet skutečnost, že autorka nemá příliš zkušeností s psaním odborných textů. Kvalita slovního vyjádření i analytického zpracování s každou další kapitolou ovšem roste. Zatímco první kapitolu považuji za vysoce problematickou (kvůli příliš mnoha dlouhých citacím z literatury, jež by šlo dobře parafrázovat, a celkové roztříštěnosti), kapitola pátá a především pak šestá přichází s podstatnými zjištěními a cenným etnografickým vhladem. I zde však chybí jasný teoretický argument.

- 5) V některých bodech má práce normativní apel, (což by v kontextu kritické medicínské antropologie bylo na určité rovině argumentace v pořádku). Nicméně není jasné, co je zdrojem a o co přesně se opírají normativní soudy, které tak mnohdy vyznívají etnocentricky (např. str. 195 tištěné verze). Analytická a hodnotící dimenze nejsou vždy jasně odlišeny (např. str. 20, dále ve vztahu k „západnímu katolizovanému pro-life pojetí těhotenství“, str. 184).

Přes uvedené výtky však z práce čtu obrovské nasazení a úsilí, které do jeho zpracování autorka vložila. Množství etnografického materiálu, který autorka během svého výzkumu získala a vytvořila, je impozantní. Stejně tak obdivuhodné je nasazení při samotné realizaci etnografického výzkumu. To je v porovnání s jinými disertačními výzkumy s antropologickým zaměřením nevídané.

Text přichází s řadou podstatných a zajímavých postřehů a zjištění, ukotvených v etnografické praxi. Například vysvětlení postoje žen z různých vrstev k císařskému řezu v kontextu jejich životních možností mi přijde velmi přesvědčivé a podnětné. Podobně podnětná je analýza proměny maskulinity pod vlivem těhotenství a vůbec téma vztahu mužů k těhotenství (např. str. 287). Za působivá považuji i zjištění, která se týkají „nekoloniální gastro-politiky“ a pohybu těhotných těl v městském veřejném prostoru či diskuzi emického termínu *la dulce espera* (258-9, el verze).

Chybí však ucelená etnografická analýza, která by daná zjištění uspořádala do přesvědčivého etnografického argumentu směřujícího k posunu antropologické teorie.

Souhrnně, disertační práce vykazuje řadu problematických míst, avšak stojí na poctivě pojaté etnografické praxi terénního výzkumu, i když ta neústí v teoreticky nosnou argumentaci. Její příslib je z textu práce nicméně zřejmý. Domnívám se proto, že by autorka měla dostat prostor pro obhajobu své práce. Během ní nechť se vedle uvedených problematických bodů vyjádří i k následujícím otázkám:

- 1) Prosím o jasné a výstižné shrnutí Vašeho hlavního argumentu či teze, s níž Vaše práce přichází.
- 2) Na straně 88 (tištěné verze) analyzujete *body knowledge* limských žen z nižších tříd ve vztahu k biomedicínským kategoriím. Z uvedeného mi není jasné, zda jste se pokoušela zachytit i emické kategorie toho, jak dotyčné pojmají své tělo, a pokud ano, jaké výzkumné metody jste použila? Formulace jasně prozrazují, že ženy biomedicínské termíny uchopující ženské tělo

neznaly. Ale jak se vyrovnávaly s proměnami ženského těla v jejich vlastních termínech? Jak se tato porozumění formovala a předávala například v rámci vztahů mezi ženami v oné „machistické somatofobní kultuře“? (Není zde přeci jen prostor pro určité „niky“ alternativního vědění a znalostí nespávaných s biomedicínou?)

- 3) Zaujal mě příklad doktorky, která si uvědomila, že její dcera považuje za matku chůvu a nikoliv ji, a související poznámka, že na dětských hřištích ve čtvrtích bohatých jsou s dětmi především chůvy. Zajímalo by mě, jestli jste se zajímala o to, jak se ženy z různých vrstev vidí navzájem, jak nazírají a posuzují mateřské praxe žen z jiných sociálních strat? Jak například vnímají a popisují mateřství svých zaměstnavatelek ony chůvy? Zajímají se vůbec o mateřské zkušenosti a povinnosti svých chův ženy z vyšších vrstev a pokud ano, v jakém ohledu?
- 4) Na straně 243 (tištěné formy) uvádíte, že ženy z nižších tříd preferují „parto natural“, nicméně z uvedeného mi nebylo jasné, zda tento koncept v jejich pojetí znamená vlastně jen „vaginální porod“, anebo jejich pojetí zahrnuje i prvky přístupu tzv. přirozeného porodu Dick-Reada? Čili přístup, ke kterému inklinuje řada žen ze středních a vyšších vrstev?

Závěr: Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze, dne 6/10/2022.

Ema Hrešanová.